

AZ ELMŰLT HARMINC ÉV HAZAI BIZTOSÍTÁSÜGYE KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS ASZTALOS LÁSZLÓVAL, KEPECS GÁBORRAL ÉS TRUNKÓ BARNABÁSSAL

Gilyén Ágnes (Magyar Biztosítók Szövetsége) agnes.gilyen@mabisz.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

1986-ban alapvető reformfolyamatok mentek végbe a magyar biztosítási szektorban még a politikai rendszerváltás előtt. A monopólium állami eszközökkel felszámolásra került, kialakult a biztosításügy új jogi környezete, aminek következményeként a meghatározó európai és multinacionális biztosítótársaságok megjelentek a piacon. Ez jelentős lökést adott a biztosítási szakma fejlődésének. Jelen kerekasztal résztvevői a magyar biztosítási piac elmúlt 30 évét vitatják meg. Asztalos László György 2002 és 2009 között az Állami Biztosításfelügyelet elnöke volt, Kepecs Gábor az ÁB(Aegon) vezérigazgatójaként tevékenykedett 1990 – 2005 között, Trunkó Barnabás pedig a Magyar Biztosítók Szövetségének főtitkára volt 1990-től 2010-ig.

SUMMARY

In 1986 prior to the later fundamental political changes basic reform were introduced into the Hungarian insurance sector. The insurance monopoly was eliminated by the government and new rules and regulations to form the legal environment of the insurance industry, as a result of which major European and multinational insurance companies entered the market. This gave an important impetus to the development of the insurance industry. The participant of this roundtable discuss the last 30 years of the Hungarian insurance market. Mr. László György Asztalos was the President of Insurance Supervisory Authority between 2002 and 2009, Mr. Gábor Kepecs was the General Manager of ÁB (Aegon) between 2002 and 2009, and Mr. Barnabás Trunkó was the Secretary General of the Association of Hungarian Insurance Companies between 1990 and 2010.

Kulcsszavak: magyar biztosítási piac, biztosítástörténet

Key words: Hungarian insurance market, history of insurance

JEL: G22

DOI: 10.18530/BK.2016.4.6

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2016.4.6>

Igazi sikertörténetként emlegetik a legújabb kori magyarországi biztosításügy történetét, az állami monopólium lebontását, a privatizációját és a sokszínű biztosítási piac létrejöttét. Igazak-e ezek a vélekedések, illetve minek köszönhető, ha igaz, hogy zökkenőmentesen történt a hazai versenypiac kiépülése. Erről és a magyarországi biztosítási piac elmúlt harminc évéről, szabályozásáról, annak főbb állomásairól beszélgettünk a hazai biztosításügy három meghatározó személyiségével.

Trunkó Barnabás: A magyarországi biztosítási piacon az állami monopólium lebontása már a rendszerváltás előtt megkezdődött. 1986-ban, a Németh-kormány idején felerősödtek a monopóliumellenes hangok, s feltehetően ennek volt köszönhető az az – egyértelműen politikai – döntés, hogy azt követően nem egy, hanem két biztosító működik majd Magyarországon. Egyébként egyáltalán nem volt magától értetődő, hogy a szocializmus keretei között csak egyetlen biztosító létezhet: a Szovjetunióban és az NDK-ban is több biztosító működött egymás mellett.

Kepecs Gábor: A szétválasztás, a „kétbiztosítós modell” megteremtése „érdekes” módon történt: az üzletágak mentén kettévágták az akkori Állami Biztosítót, és azt mondták, te leszel az életbiztosító – ez maradt továbbra is az Állami Biztosító –, és létrehoztak egy másik állami biztosítót, a Hungáriát, amely cég megkapta a gépjármű-biztosításokat. Talán mondanom sem kell, hogy a versenynek ilyen módon való szimulációja önmagában nem okozott túl nagy felfordulást a piacon.

Asztalos László: A pénzügyi rendszer monopóliumának feloldása még 1979-ben történt, amikor Hagelmayer István, az ismert közgazdász, az Állami Számvevőszék későbbi első elnöke Surányi Györgyöt és engem behívatott magához, és azt mondta: „A Pártközpontban eldöntötték, hogy bankreform lesz.” A biztosítási monopólium felszámolása csak ezt követően, néhány év múlva indult el, ami viszont arra jó volt, hogy ez idő alatt többféle koncepció is születhetett, és volt idő alaposan végiggondolni a folyamatokat.

Négy különböző koncepcióra emlékszem, amelyek közül – szerencsére – egyik sem valósult meg teljesen. Mind a négy koncepcióból bekerültek viszont bizonyos elemek a végső változatba, míg végül jó kompromisszum született. Sőt, ma már úgy látom, hogy ez a lassított haladás volt az egyik kulcsa annak a nagy hullámvölgyektől, botrányoktól mentes átalakulásnak, illetve piaci kiépülésnek, ami a hazai biztosítási piacot jellemezte.

Az első alapelv a fokozatos, óvatos átalakulás elve volt. A második az a döntés, hogy csak komoly, tőkeerős biztosítót engedhetünk be a piacra. A harmadik pedig, hogy nagy hangsúlyt fektettünk arra, hogy a három oldal, a biztosítási szakma, a Pénzügyminisztérium, illetve a felügyeleti oldal, az Állami Biztosításfelügyelet között folyamatos és szoros legyen az együttműködés.

T.B.: A kezdetek, maga a „szétválasztásos módszer” élet- és nem-életbiztosítóra, valljuk be, technikailag pancser munka volt.

A magyar piac bámulatosan gyors kiépülése annak is volt köszönhető – ami mai füllel hihetetlennek hangzik –, hogy a biztosítási piac közjogi szabályozását hosszú évekig egy, mindössze háromoldalas kormányrendelet, az 56/86-os alapozta meg. Magyarországon bárki alapíthatott biztosítót egyetlen feltétellel: egymilliárd forintot le kellett tennie alaptőkeként. Ez olyan iszonyatos összeg volt akkoriban, hogy ebből a pénzből Svájcban 3 és fél biztosítót lehetett volna alapítani. A magas tőkekövetelmény azonban jelezte a potenciális befektetőknek, hogy itt nem balatoni pecsenyesütőről van szó, ahol lemész májusban, és szeptemberben már Mercedesszel jöhetsz haza. Itt hosszú távban kell gondolkodni.

K. G.: A magas tőkefeltétel automatikusan hozta magával, hogy csak komoly, nagy játékosok piacra lépésével kellett és lehetett számolni. A háttérben egyébként komoly vitákat vívtunk. Voltak olyan törekvések, vélemények, hogy jelentős mértékben csökkentsük le az előírt kötelező alaptőke összegét, például hogy akár 20 millió forinttal is lehessen létrehozni biztosítót. Szerencsére a magas minimumtőke-követelmény maradt, ami annak is volt köszönhető, hogy folyamatos és értelmes párbeszéd alakulhatott ki a döntéshozókkal és a felügyelettel, szakmai érveinket meghallgatták és elfogadták. Végső soron a magas minimumtőke olyan szűrőt jelentett, ami csak komoly és elkötelezett szereplőket engedett be a piacra.

A szabályozás azonban maradt továbbra is a kormányrendelet szintjén, hosszú-hosszú éveket kellett még várni a biztosítási törvény megalkotására és hatálybalépésére.

A.L.: Ma már örülök, hogy nem fogadták el a biztosítási törvény azon legelső változatát, amelyet még én írtam 1982-ben. A 120-150 oldalas törvényjavaslattal, ha akkor azt elfogadják, és életbe lép, valószínűleg ugyanazt a hibát követtük volna el, mint ami a bankok esetében történt: először megszületett a túl kemény feltételeket tartalmazó, részletes szabályozás, és aztán a piacon nem akadt olyan szereplő – beleértve a magyar államot is –, amely be tudta volna tartani a jogszabályt. Utólag már úgy látom: jó, hogy nem ezt a törvényjavaslatot fogadták el.

T.B.: A mai biztosítási törvény első változata már 1993-ra elkészült, de még három éven keresztül vitáztak-vitáztunk rajta. Hihetetlenül alaposan átrágtuk. Összeszámoltam: összesen 113-féle változata készült el a törvénynek. Ma már szinte hihetetlen.

K.G.: Emlékszem azokra a hétvégékre, amikor három napon keresztül gyűrtük egymást, a leendő törvény minden egyes betűjét átrágyva évekig vitatkoztunk a jogszabálytervezeten. Ehhez persze hozzátartozott az is, hogy akkor kétlépcsős volt a jogalkotási folyamat, először a koncepciót kellett elfogdatni, s csak azután kerülhetett sor a részletes jogszabálytervezet kidolgozására.

A.L.: 1995-1996-ra konszolidálódott annyira a helyzet, hogy reális esély mutatkozott arra, hogy egy ilyen erőteljesen „németes”, részletes szabályozást tartalmazó törvényt be tudjon

tartani a szakma. Egy nyitott, de materiális felügyelet értelmes és higgadt párbeszédrel meg tudta oldani a háttérben a felmerülő problémákat. Több szomszédos országban korlátozták egyébként a külföldi tulajdonosok tulajdoni arányát, például több helyütt csak 20-30 százaléknyi külföldi tulajdon volt a megengedett részvényhányad. Nálunk ilyen nem volt.

Ugyanakkor két fontos korlátozást tartalmazott a törvény: az egyik a külföldi viszontbiztosítás tilalma volt, a másik, hogy magyar állampolgár csak magyarországi székhelyű biztosítóval köthetett biztosítási szerződést.

K. G.: A külföldi viszontbiztosítás tilalmáról, annak feloldásáról meg tudtuk győzni a döntéshozókat, Az utóbbi, a külföldi szerződéskötés tilalma azonban sok fejfájást okozott. Ez a tiltás egyébként korántsem volt biztosításspecifikus, minden pénzügyi termékre vonatkozott. Bankszámlát sem lehetett nyitni külföldön, mint ahogy tiltólistára kerültek a „schillinges biztosítások” is. Hogy ezek egyáltalán megjelenhettek Magyarországon, annak az volt a fő oka, hogy a magyarok nem bíztak a forintban, illetve hogy a 28-30 százalékos infláció elől biztonságosabbnak vélt valutába szerették volna menekíteni a pénzüket.

T. B.: Végül ez a – több mint 100 ezer – „kalózbiztosítás” visszakerült a magyar piacra, lényegében mindent forintosították. A sors fintora, hogy az utóbbi az osztrák biztosítók nagy szerencséjére történt. Ezeket a biztosításokat ugyanis a saját, azaz osztrák díjtarifákkal adták el honfitársainknak, ami sokkal kedvezőbb volt, mint amit az itteni, sokkal rosszabb halálzási statisztikák megköveteltek volna...

E ma már aprónak tűnő vargabetűtől eltekintve azzal, hogy 1995-ben azt a biztosítási törvényt fogadták el, amelyet végül elfogadtak, egy csapásra a régió élvonalába kerültünk. Ebben a biztosítási törvényben már szinte minden benne volt, ami az európai uniós szabályozásban, holott még csaknem egy évtized volt hátra a csatlakozásig!

A. L.: Ennek is volt köszönhető, hogy az Állami Biztosításfelügyelet ott lehetett a között a 13 ország között, amelyek megalakították a biztosításfelügyelet világszervezetét. Nyolc éven keresztül a szervezetben Magyarország képviselte az egész kelet-közép-európai régiót.

K. G.: Ehhez hozzátenném, hogy mindebben óriási szerepe volt azoknak a nagy tudású, régi biztosítási szakembereknek, akik átadták a régi, még a háború előtt megszerzett tudásukat. Szerepük volt abban is, hogy a történelmi hagyományoknak megfelelően a magyarországi piacon elsősorban a kontinentális, az osztrák, német és francia hatások érvényesültek.

A. L.: Igen, ebben nőttünk fel. Kicsit szigorú, kicsit porosz, és erősen ügyfélfelvédő felügyelet épült ki. Jóval később, Magyarországon a 2000-es évektől kezdve kezdett egyre inkább „amerikanizálódni” a felügyelési rendszer. A 2008-as világválságot követően szerte a világon újabb gyökeres fordulat állt be: most a „politikai túlreagálás” tanúi vagyunk. Az irány azonban jó: a „materiális” felügyeletből csak az értelmes dolgok kerülnek vissza.

K.G.: Magyarországra szerencsére kevésbé erősen hullámzik be ez a fajta túlreagálás. Nyugat-Európában – leginkább az angolszász országokban – azonban átestek a ló túlsó oldalára. Olyan erős kontrollt próbálnak gyakorolni a piacok felett, hogy az szinte a normál piaci működést lehetetleníti el. A holland vagy az angol felügyelet évente 100-200 napokat tölt el egyes piaci szereplőknél, ez túlmegy azon, ami a normál piaci működés körülményei között kezelhető. Ez a rövid póráz szindróma egyes kelet-közép-európai országokban súlyos következményekkel jár. Meggyőződésem, hogy ennek következménye, hogy a cseh piac zsugorodik, illetve hogy – a unit-linked biztosítások túlszabályozása következtében – Lengyelországban az életbiztosítási piac 20 százalékkal csökkent. Meg kell találni az arany középutat. Ha ugyanis minden kockázatot ki akarunk – szabályozással – szűrni a rendszerből, az a piac megöléséhez vezet.

A.L.: Van azonban olyan terület is, ahol jogos a kritika, mivel Európában nem minden területen megfelelő a szabályozási szint. Most csak a magyarországi piacnál maradvány, felmerül az egyesületek szabályozásának kérdése. A kis egyesületeknél – mondjuk a bogyós gyümölcsöket termelők nógrádi egyesülete esetében – a szabályozás legyen egyszerű. Ugyancsak megfelelő a több milliárd forintos forgalommal bíró egyesületek esetében is a részvénytársaságokhoz hasonló szabályozás. Utóbbiak esetében a szervezet kiépült, a belső szabályozás professzionális, a felügyelés pedig gyakorlatilag ugyanolyan szigorú, mint az rt.-k esetében. A probléma a kettő között van. Egy, mondjuk 50 ezres tagsággal működő egyesület már számos olyan kockázatot rejt magában, amely kockázatok a kis egyesületeknél nem fordulnak elő, s amelyek csak erős és külön felügyeleti kontroll mellett szűrhetők ki teljes biztonsággal.

K.G.: A 2008-as válság sok szabályozási problémát felszínre dobott. Véleményem szerint az európai szabályozás nem jól ítélte meg a fiókosodással kapcsolatos felügyeleti kockázatokat. A fiókká alakulás oka leggyakrabban az arbitrage. Ennek tudatában, ha nem építjük bele a nagy európai rendszerbe a megfelelő felügyeleti szisztémát, olyan anomáliák alakulhatnak ki, hogy egy, a piacon működő cég felügyeletét az akár 2000-3000 kilométerrel távolabb lévő országban működő hatóság ellenőrzi. A helyzet nyilvánvalóan nonszensz, és szükségessé teszi a fiók fogalmának felülvizsgálatát vagy a fióktelepi működés létjogosultságának megkérdőjelezését.

A.L.: Hasonló problémák merülnek fel a határon átnyúló szolgáltatások felügyeletének kérdésével kapcsolatban is. Vannak olyan biztosítási terméktípusok, amelyek esetében ország-specifikus megoldásokra van szükség. Véleményem szerint ebből a szempontból az európai felügyelési rendszer nem volt megfelelően végiggondolva.

Az európai felügyelési rendszer körül három olyan kritérium körvonalazódik, amelynek meg kell felelni ahhoz, hogy a piac biztonságos működése legyen a végeredmény. Először is ne legyen „gyenge láncszem” a felügyeleti rendszerben. Én magam láttam olyan háromdimenziós – bank, biztosítás és értékpapír – térképet, ahol a szerint voltak osztályozva a különböző országok, hogy mely országokban gyengébbek, melyekben erősebbek a felügyeletek. Ennek

egyenes következménye, hogy az új belépők vagy az áttelepülők a leggyengébb láncszem irányába fognak elmozdulni. A második feltétel a villámgyors válságkezelési mechanizmusok formális és – furcsa módon főleg – informális rendszerének kiépítése. Eddig nem épültek ki azok a válságkezelési rendszerek az EU-ban, amelyek lehetővé tennék, hogy egy fióktelep esetében azonnal lépni lehessen. Végül pedig a szabályozó nem gondolta végig, nem választotta egyértelműen külön a standardizálható tömegtermékek és a valóban egyéni, országspecifikus megoldásokat igénylő termékek körét. Ez utóbbiba sorolnám az életbiztosításokat vagy a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításokat is. E téren komoly hiányosságokat látok, s a szabályozási hiányosságok szükségszerűen maguk után vonják a kijátszás lehetőségét.

K.G.: Mindezzel egyetértve mégis úgy gondolom, hogy kevés olyan szakma van Magyarországon, ahol a hullámhegyek és hullámvölgyek ilyen kezelhető mértékben jelentek csak meg a piacon. Ennek gyümölcse a magyarországi biztosításügy nemzetközi elismerése, és egyik meghatározó oka, hogy a rendszerváltáskor még itt volt a szektor „nagy öregjeinek” generációja, a maga biztos, megalapozott tapasztalataival és tudásával. Rájuk épülhetett annak a kiváló szakértői rétegnek a felnövekedése, akik lehetővé tették, hogy sok innovatív gondolat innen Magyarországról indult el, ezeket vették át, alkalmazták később az anyacégeknel is.

T.B.: Jómagam egyértelműen szinte csak pozitívumokat látok a hazai biztosításügy elmúlt harminc évére visszatekintve: egy olyan csendes konszolidációt, amilyennel például a bankszféra nem dicsekedhet, később pedig olyan kiegyensúlyozott fejlődést, amelyre méltán lehetünk büszkéek.

A.L.: A jövőt illetően az én prognózisom egyértelműen pozitív. Vége a hét szűk esztendőnek, s az elkövetkező évek hazai fejlődési iránya egyértelműen kedvez majd a biztosítási szakmának. Az egészségügy, a nyugdíjprobléma, illetve az oktatási rendszer helyzete az új, fiatal középrétegeket a magánbiztosítások irányába tereli.

K.G.: A biztosítási szakmának mindig megvolt a „motorja”. Ilyen volt hosszú időn keresztül a kgfb, később a unit-linked biztosítások megjelenése, majd az eseti befizetések lehetőségének elterjedése. A következő évek „motorja” a technológiai megújulás, a digitalizáció lehet. Ezen a területen erős lemaradásban vagyunk, két lehetőségünk van, vagy gyorsan tanulni és utolérni a piacot, vagy rögtön az élre ugrani.